

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO CRNE GORE
NACIONALNO NADZORNO TIJELO CRNE GORE

**LISTA DOKAZA
O USAGLAŠENOSTI
SA POSEBNIM USLOVIMA ZA
PRUŽANJE OPERATIVNIH USLUGA
U VAZDUŠNOM SAOBRAĆAJU
(SPECIFIC REQUIREMENTS FOR THE
PROVISION OF AIR TRAFFIC
SERVICES—COMPLIANCE
CHECKLIST)**

**DOKAZI
PRILOGA 2**

POSEBNI USLOVI (PU) ZA PRUŽANJE OPERATIVNIH USLUGA U VAZDUŠNOM SAOBRAĆAJU

1. PRAVO VLASNIŠTVA (PU 1)

Provajder operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju dužan je da dostavi Agenciji podatke o:

- svom pravnom statusu, vlasničkoj strukturi i sporazumima koji značajno utiču na upravljanje (kontrolu) njegovom imovinom;
- svim vezama sa organizacijama koje ne učestvuju u pružanju usluga u vazdušnom saobraćaju, uključujući komercijalne poslove koje obavlja bilo direktno ili preko povezanih privrednih društava, u iznosu većem od 1% od očekivanih (planiranih) prihoda. Takođe, dostaviće i podatke o svim promjenama vezanim za svakog akcionara čiji je udio u ukupnom akcionarskom kapitalu provajdera usluge 10% ili veći.

Provajder operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju dužan je da preduzme neophodne mjere kako bi spriječio sukob interesa koji bi mogao uticati na nepristrasnost i objektivnost u pružanju usluga.

DOKAZ O USAGLAŠENOSTI SA PU 1:

1. Ugovor o osnivanju.
2. Veze sa organizacijama koje ne učestvuju u pružanju usluga u vazdušnom saobraćaju, uključujući komercijalne poslove koje obavljate bilo direktno ili preko povezanih privrednih društava, u iznosu većem od 1% od očekivanih (planiranih) prihoda.
3. Podaci o svim promjenama vezanim za svakog akcionara čiji je udio u ukupnom akcionarskom kapitalu provajdera usluge 10% ili veći.
4. Mjere kojima se sprječava sukob interesa koji bi mogao kompromitovati nepristrasnost i objektivnost u pružanju usluga.

2. OTVORENO I TRANSPARENTNO PRUŽANJE USLUGA (PU 2)

Pored odredbe navedene u tački 8.1. Priloga 1. ovog Pravilnika, kada država reguliše pružanje usluga u vazdušnom saobraćaju u tržišnom (konkurentnom) okruženju, država može da preduzme odgovarajuće mjere kako bi se obezbijedilo da provajderi operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju ne učestvuju u poslovanju koje ima za cilj, ili čiji je efekat, sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije, niti da u poslovanje ulažu sredstva sa ciljem zloupotrebe vodeće pozicije na način kako je to utvrđeno propisima.

DOKAZ O USAGLAŠENOSTI SA PU 2:

Ovaj zahtjev, sam po sebi, ne generiše potrebu za dokazom o usaglašenosti.

3. SIGURNOST PRUŽANJA USLUGA (PU 3)

3.1. Sistem upravljanja sigurnošću (PU 3.1)

3.1.1. Opšti sigurnosni zahtjevi (PU 3.1.1)

Provajder operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju dužan je da uspostavi sistem upravljanja sigurnošću (SMS), kao sastavni dio pružanja usluga, koji obezbjeđuje:

- zvaničan, eksplicitan i proaktivan pristup sistematičnom upravljanju sigurnošću s ciljem ispunjavanja sigurnosnih odgovornosti u okviru pružanja usluga; obuhvaćenost svih usluga i sporazuma kojim se podržavaju usluge, a koji su pod mehanizmima upravljanja provajdera usluga; izjavu o politici sigurnosti koja definiše osnovni pristup provajdera usluga u ostvarivanju sigurnosti (Safety Management);
- da svako lice koje je uključeno u sigurnosne aspekte pružanja usluga u vazdušnom saobraćaju lično odgovara za svoje aktivnosti, da rukovodioci budu odgovorni za aktivnosti vezane za sigurnost u organizacionim jedinicama kojima rukovode, a da najviše rukovodstvo odgovara za cjelokupnu sigurnost (Safety Responsibility);
- davanje najvišeg prioriteta postizanju zadovoljavajuće sigurnosti u pružanju usluga u vazdušnom saobraćaju (Safety Priority);
- da je osnovni sigurnosni cilj u pružanju operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju najveće moguće umanjeње uticaja ili učešća provajdera usluga u riziku od vazduhoplovnih udesa (Safety Objective);

DOKAZ O USAGLAŠENOSTI SA PU 3.1.1:

1. Sigurnosno-operativni priručnik provajdera usluga.
2. Politika sigurnosti.
3. Katalog poslova i radnih mjesta.
4. Dokaz da se postizanju zadovoljavajućeg nivoa sigurnosti u pružanju usluga daje najviši prioritet sadržan je u svim organizacionim, operativnim dokumentima provajdera usluga i dokumentima vezanim za sistem upravljanja sigurnošću.
5. Sigurnosni ciljevi.

3.1.2. Zahtjevi za sigurnosnim dostignućima (Safety Achievement) (PU 3.1.2)

U okviru sistema upravljanja sigurnošću (SMS) provajder operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju treba da omogući:

- da osoblje bude odgovarajuće osposobljeno i kompetentno za posao koji obavlja, da posjeduje odgovarajuću dozvolu ako se ona zahtijeva i ispunjava odgovarajuće zdravstvene uslove (Competency);
- da funkcija upravljanja sigurnošću bude prepoznata unutar organizacione šeme, tako da se omogućava razvoj i održavanje sistema upravljanja sigurnošću i da bude nezavisna od linije rukovođenja i direktno odgovorna najvišem organizacionom nivou. Izuzetno, kod manjih provajdera usluga u kojima kombinacija odgovornosti može ugroziti zahtijevani stepen nezavisnosti kod odlučivanja o pitanjima sigurnosti, dodatne sigurnosne garancije moraju se pružiti na način da omoguće nepristrasan odnos prema pitanjima sigurnosti. Najviše rukovodstvo provajdera usluga mora biti aktivno uključeno u sva bitna pitanja obezbjeđenja upravljanja sigurnošću (Safety Management Responsibility);

- da se, kad god je moguće, kvantitativni nivoi sigurnosti izvode i održavaju za sve funkcionalne sisteme (Quantitative Safety Levels);
- da se SMS sistematično dokumentuje na način koji ostvaruje jasnu vezu s politikom sigurnosti provajdera usluga (SMS Documentation);
- odgovarajuću provjeru sigurnosti spoljnih usluga i isporuka u pogledu njihovog značaja za sigurnost u pružanju usluga (External Services and Supplies);
- da se procjena i umanjenje rizika obavlja na odgovarajućem nivou kako bi se neophodna pažnja posvetila svim aspektima obezbjeđenja pružanja operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju (Risk Assessment and Mitigation), (na promjene funkcionalnog sistema u pružanju usluga u vazdušnom saobraćaju, primjenjuje se tačka 3.2. ovog priloga);
- da se operativni ili tehnički događaji pri pružanju operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju, za koje se smatra da imaju značajne implikacije na sigurnost (sigurnosni događaji - Safety Occurrences) odmah istraže i preduzmu neophodne korektivne mjere. Takođe, provajder usluga treba da pokaže da sprovodi zahtjeve o izvještavanju i procjeni sigurnosnih događaja u skladu s propisima.

DOKAZ O USAGLAŠENOSTI SA PU 3.1.2:

1. Sigurnosno-operativni priručnik provajdera usluga; Procedura za regrutaciju i selekciju; Programi obuke; Plan obuke kontrolora letenja (Unit Training Plan-UTP); Šema kompetencije (Unit Competence Scheme-UCS); Opis poslova rukovodioca organizacionih jedinica koji su sadržani u Katalogu radnih mjesta; Izvještaji o realizovanoj obuci.
2. Pravilnik o organizaciji i sistematizaciji.
3. Proces revizije kvantitativnih sigurnosnih indikatora; Proces za mjerenje indikatora.
4. Sigurnosno-operativni priručnik provajdera usluga;
5. Postupci za provjeru sigurnosti spoljnih usluga i isporuka u zavisnosti od njihovog značaja za sigurnost u pružanju usluga.
6. Uputstvo za vršenje analize događaja od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja; Uputstvo o izvještavanju o događajima od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja; Zapisi (evidencija) o predloženim korektivnim mjerama i sprovođenju korektivnih mjera.
7. Uputstvo o izvještavanju o događajima od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja; Uputstvo o načinu izrade skica, video zapisa i prepisa audio zapisa.

3.1.3 Zahtjevi za sigurnosnim garancijama (Safety Assurance) (PU 3.1.3)

U okviru sistema upravljanja sigurnošću (SMS) provajder operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju dužan je da obezbijedi:

- da se sigurnosni nadzori obavljaju rutinski, kako bi se preporučila neophodna poboljšanja i rukovodiocima pružili dokazi o sigurnosti onih aktivnosti u oblastima za koje su odgovorni i potvrdila usaglašenost s relevantnim djelovima sistema upravljanja sigurnošću;
- da budu ustanovljene metode za otkrivanje promjena u funkcionalnim sistemima ili operacijama koje mogu da ukažu da je neki element na granici prihvatljivih sigurnosnih standarda i da treba preduzeti korektivne mjere;
- da se vodi evidencija o sigurnosti kroz rad sistema upravljanja sigurnošću, shvaćena kao garancija sigurnosti obezbjeđenja usluga svima koji su uključeni u pružanje usluga, odgovorni za pružanje usluga ili korisnicima usluga, kao i Agenciji.

DOKAZ O USAGLAŠENOSTI SA PU 3.1.3:

1. Uputstvo za vršenje sigurnosnih kontrolnih pregleda.
2. Evidencija preporuka za poboljšanje i njihovu primjenu.
3. Zapisi preporuka za poboljšanje i njihovu primjenu; Izvještaji o stanju i funkcionisanju sistema.
4. Postupci za preventivno i korektivno održavanje; Sigurnosno-kontrolni pregledi (ciljani i periodični).
5. Evidencija sigurnosnih zapisa u cilju pružanja sigurnosnih garancija.

3.1.4 Zahtjevi za unapređivanje sigurnosti (Safety Promotion) (PU 3.1.4)

U okviru sistema upravljanja sigurnošću (SMS), provajder operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju dužan je da obezbijedi:

- da osoblje bude svjesno mogućih opasnosti po sigurnost koje su u vezi s njihovim dužnostima (Safety Awareness);
- da se saznanja do kojih se došlo istraživanjem događaja i ostalih sigurnosnih aktivnosti šire u okviru provajdera usluga na rukovodećem i na operativnom nivou (Lesson Dissemination);
- da se osoblje podstiče da predloži rješenja za utvrđivanje opasnosti i da se, ako je neophodno, izvrše promjene radi poboljšanja sigurnosti (Safety Improvement).

DOKAZ O USAGLAŠENOSTI SA PU 3.1.4:

1. Sigurnosno-operativni priručnik provajdera; Programi obuke; Ugovor o radu (Opis poslova);
2. Uputstvo o izvještavanju; Analize događaja od značaja za sigurnost; Izvještaji o događajima karakterističnim za ATM; Evidencija informisanja osoblja;
3. Postupak za postupanje sa predlozima i izvještajima o potencijalnim opasnostima i predlozima promjena radi poboljšanja sigurnosti, načini obrade predloga i izvještaja, izvještavanje pošiljaoca o preduzetim akcijama vezanim za dati predlog.

3.2 Sigurnosni zahtjevi kod procjene i umanjenja rizika prilikom uvođenja promjena (PU 3.2)

3.2.1. Odjeljak 1. (PU 3.2.1)

U okviru sistema upravljanja sigurnošću (SMS), provajder operativnih usluga u vazдушnom saobraćaju treba da omogući da se utvrđivanje opasnosti, kao i procjena i umanjenje rizika, sistematično sprovode za sve promjene u funkcionalnom sistemu i aranžmane za podršku u okviru svojih nadležnosti, na način koji je usmjeren na:

- (a) kompletan radni vijek komponenata funkcionalnog sistema, od početnog planiranja, definisanja i puštanja u operativni rad, do održavanja i povlačenja iz upotrebe;
- (b) vazduhoplovne, zemaljske ili prostorne komponente funkcionalnog sistema, kroz saradnju sa odgovornim stranama;
- (v) opremu, procedure i ljudske resurse funkcionalnog sistema, interakcije između ovih elemenata i interakcije između komponente koja se razmatra i ostatka funkcionalnog sistema.

DOKAZ O USAGLAŠENOSTI SA PU 3.2.1:

1. Sigurnosno-operativni priručnik provajdera usluga

3.2.2. Odjeljak 2 (PU 3.2.2)

Postupak utvrđivanja opasnosti, procjene i umanjenja rizika obuhvata:

- (a) utvrđivanje obima, granica i međusobnih veza komponenata koje se razmatraju, utvrđivanje funkcija koje komponente treba da obavljaju i operativnog okruženja u kojem treba da se koriste;
- (b) utvrđivanje sigurnosnih ciljeva koji se postavljaju pred komponente, što obuhvata:
 - utvrđivanje mogućih opasnosti i stanja uzrokovanih otkazima koji se odnose na funkcionalni sistem, zajedno s njihovim kombinovanim posljedicama;
 - procjenu posljedica koje mogu imati na sigurnost vazduhoplova, kao i procjenu njihove ozbiljnosti, koristeći šemu za klasifikaciju ozbiljnosti posljedica koja je data u odeljku 4;
 - utvrđivanje mogućnosti tolerisanja opasnosti, u smislu maksimalne prihvatljive vjerovatnoće opasnosti, izvedene iz ozbiljnosti opasnosti i maksimalne prihvatljive vjerovatnoće posljedica opasnosti, u skladu sa odjeljkom 4;
- (v) izradu strategije umanjenja rizika koja:
 - precizira odbrambene mehanizme koje treba sprovesti da bi se zaštitilo od opasnosti koje nose rizik;
 - obuhvata, prema potrebi, izradu sigurnosnih zahtjeva koji se potencijalno odnose na dio funkcionalnog sistema ili na operativno okruženje;
 - predstavlja garanciju izvodljivosti i djelotvornosti;
- (g) provjeru da su svi utvrđeni sigurnosni ciljevi i sigurnosni zahtjevi ispunjeni:
 - prije sprovođenja promjene;
 - u toku prelaznog perioda do puštanja u rad;
 - u toku radnog vijeka;
 - u toku prelaznog perioda do povlačenja iz upotrebe.

DOKAZ O USAGLAŠENOSTI SA PU 3.2.2:

1. Sigurnosno-operativni priručnik provajdera usluga - Sigurnosna procjena.
2. Sigurnosno-operativni priručnik provajdera usluga - Sigurnosna procjena-FHA faza.
3. Sigurnosno-operativni priručnik provajdera usluga - Sigurnosna procjena-PSSA faza.
4. Procedure nadzora i održavanja; Redovni sigurnosni kontrolni pregledi; Sigurnosno-operativni priručnik provajdera usluga - Sigurnosna procjena-SSA faza.

3.2.3 Odjeljak 3. (PU 3.2.3)

Rezultati, osnovni principi i dokazi postupka procjene i umanjenja rizika, uključujući utvrđivanje opasnosti, treba da budu prikupljeni i dokumentovani na način koji omogućava:

- uspostavljanje kompletne argumentacije, kako bi se dokazalo da su komponente koje se razmatraju, kao i cjelokupni funkcionalni sistem, na tolerantnom nivou sigurnosti, pošto ispunjavaju određene sigurnosne ciljeve i zahtjeve. Ovim treba da bude obuhvaćeno navođenje tehnika koje se koriste za predviđanje, praćenje ili nadzor;
- da se svi sigurnosni zahtjevi koji su povezani sa sprovođenjem promjena mogu pratiti do namjeravanih operacija/funkcija.

DOKAZ O USAGLAŠENOSTI SA PU 3.2.3:

1. Uputstvo za izradu Sigurnosnog slučaja (Safety Case); Plan izrade Safety Case za sve bitne funkcionalne sisteme.
2. Sigurnosno-operativni priručnik provajdera usluga - Sigurnosna procjena-SSA faza-Validacija i verifikacija.

3.2.4 Odjeljak 4. (PU 3.2.4)

Utvrđivanje opasnosti i procjena stepena njene ozbiljnosti

Neophodno je da se utvrđivanje opasnosti sprovodi sistematično. Ozbiljnost opasnosti u operativnom okruženju utvrđuje se primjenom šeme klasifikacije (data u tabeli ispod) i, zasnovane na pretpostavljenom argumentu najizglednije posljedice opasnosti u slučaju najgoreg scenarija.

Kategorija ozbiljnosti	Posljedice po operacije
1 (najozbiljniji)	Udes
2	Ozbiljna nezgoda
3	Veća nezgoda povezana sa operacijom vazduhoplova, u kojoj sigurnost vazduhoplova može biti ugrožena, što vodi bliskom sudaru između vazduhoplova ili sudaru vazduhoplova sa zemljom ili sa preprekama.
4	Značajna nezgoda koja obuhvata okolnosti koje pokazuju da je moglo doći do udesa, ozbiljne nezgode ili veće nezgode, da rizikom nije upravljano u sigurnosnim okvirima ili da je drugi vazduhoplov bio u blizini.
5 (najmanje ozbiljan)	Nema trenutnog uticaja na sigurnost

Da bi se smanjile posljedice opasnosti na operacije i odredila ozbiljnost tih posljedica, sistematski pristup utvrđivanju opasnosti treba da obuhvati posljedice opasnosti na razne elemente funkcionalnog sistema, kao što su posada vazduhoplova, kontrolori letenja, funkcionalne mogućnosti vazduhoplova, funkcionalne mogućnosti dijela funkcionalnog sistema provajdera usluga na zemlji i sposobnost sigurnog pružanja usluga.

Šema klasifikacije rizika

Sigurnosni ciljevi zasnovani na riziku uspostavljaju se u smislu maksimalne vjerovatnoće ispoljavanja opasnosti izvedene iz ozbiljnosti opasnosti i maksimalne vjerovatnoće posljedice opasnosti.

Kao neophodan dokaz da su zadovoljeni kvantitativni ciljevi, dodatno se razmatra sistem upravljanja sigurnošću i primjenjuju dodatne sigurnosne mjere u funkcionalnom sistemu uvijek kada je to opravdano.

DOKAZ O USAGLAŠENOSTI SA PU 3.2.4:

1. Sigurnosno-operativni priručnik provajdera usluga - Sigurnosna procjena-FHA faza.
2. Sigurnosno-operativni priručnik provajdera usluga - Sigurnosna procjena-FHA faza.
3. Primjena i implementacija Šeme klasifikacije ozbiljnosti opasnosti i Šeme klasifikacije rizika pri uspostavljanju sigurnosnih ciljeva.

3.3. Sigurnosni zahtjevi za inženjere i tehničko osoblje koje obavlja operativne zadatke koji su povezani s sigurnošću (PU 3.3)

Provajder operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju treba da obezbijedi da tehničko osoblje i inženjeri, uključujući osoblje spoljnih organizacija koje koristi i održava opremu funkcionalnog sistema, koja je odobrena za operativnu upotrebu, imaju odgovarajući nivo znanja i da razumiju usluge koje ova oprema podržava, stvarne i potencijalne posljedice njenog rada na sigurnost usluga i odgovarajuća ograničenja u radu koja treba da se primijene.

Provajder operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju treba da dokumentuje: da je osoblje koje je uključeno u zadatke koji su povezani s sigurnošću, uključujući osoblje spoljnih organizacija, stručno; da ono ima uspostavljen raspored dnevnih obaveza koji omogućava dovoljni kapacitet i kontinuitet rada; da ima uspostavljene principe za kvalifikaciju osoblja, načela za obuku osoblja, planove za obuku i evidenciju, kao i uspostavljenu kontrolu nad radom nekvalifikovanog osoblja. Neophodno je da postoje procedure za slučajeve u kojima postoji sumnja u odgovarajuće fizičko ili psihičko stanje osoblja.

Provajder operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju vodi registar podataka o broju, statusu i rasporedu osoblja koje radi na poslovima koji se odnose na sigurnost. U registar se unose podaci koji se odnose na:

- (a) odgovorne rukovodioce za funkcije koje su povezane s sigurnošću;
- (b) relevantne kvalifikacije tehničkog i operativnog osoblja u odnosu na zahtjeve stručnosti i sposobnosti;
- (v) mjesta i dužnosti na koje je tehničko i operativno osoblje raspoređeno, uključujući metodologiju planiranja dnevnih obaveza.

DOKAZ O USAGLAŠENOSTI SA PU 3.3:

1. Evidencija početne obuke.
2. Evidencija obuke na radnom mjestu.
3. Evidencija specijalizovane obuke za sticanje kvalifikacija.
4. Planovi obuke.
5. Izvještaji o obavljenoj obuci.
6. Izvještaji internih provjera.
7. Evidencija kompetencije.
8. Postupak za slučajeve u kojima postoji sumnja u odgovarajuće fizičko ili psihičko stanje osoblja.
9. Registar podataka o broju, statusu i rasporedu osoblja koje radi na poslovima koji se odnose na sigurnost.

4. RADNE METODE I OPERATIVNE PROCEDURE (PU 4)

Provajder operativnih usluga u vazdušnom saobraćaju dužan je da pokaže da su njegove radne metode i operativne procedure usaglašene sa standardima utvrđenim u sledećim Aneksima uz Konvenciju o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu, sve dok su relevantne za pružanje usluga u vazdušnom saobraćaju u određenom vazdušnom prostoru:

- Aneks 2 – Pravila letenja;
- Aneks 10 – Vazduhoplovne telekomunikacije, knjiga 2, o komunikacijskim procedurama;
- Aneks 11 – Pružanje usluga u vazdušnom saobraćaju.

DOKAZ O USAGLAŠENOSTI SA PU 4:

1. Popunjena ICAO lista provjere usaglašenosti sa odgovarajućim standardima utvrđenim u ICAO Aneksima 2, 10 (knjiga 2) i 11.